

1.0 Introductie

Onderzoeken in Nederland en wereldwijd tonen aan dat veel studenten in het mbo, hbo en universitair onderwijs psychische problemen ervaren, en dit aantal groeit (Auerbach et al., 2016). Uit de Landelijke Mbo-leefstijlmonitor (Brouwer et al., 2023) blijkt dat ruim 15 % van de mbo-studenten zich vaak somber of depressief voelt. Volgens de Monitor Hoger Onderwijs (RIVM en Trimbos-instituut, 2023) ervaart 44% van de studenten in het hbo en op de universiteit psychische problemen, waarvan 35% lichte tot matige en 9% ernstige problemen.

Uit onderzoek aan de Hanze blijkt dat 36,5% van de studenten psychische problemen ervaart, waarvan 16% lichte tot matige en 20% ernstige tot zeer ernstige problemen (Broekema, van der Velde & Hofstra, 2025). Het gaat dus om aanzienlijke percentages. Psychische problemen hangen samen met studiegerelateerde problemen zoals moeite met plannen, concentreren en samenwerken (Broek, Muskens & Winkel, 2013; Broekema, van der Velde & Hofstra, 2025; CBS, 2021; Hjorth et al, 2016; Wijbenga et al., 2019. Studenten met deze problemen studeren meer, halen lagere cijfers en minder studiepunten, hebben vaker studieovertraging en studieachterstand en zijn minder tevreden zijn over hun studie dan studenten zonder psychische problemen Zij lopen meer risico om vroegtijdige uitval van school.

Door de lange wachtlijsten in de ggz is psychische hulp vaak niet snel beschikbaar en lukt het minder goed om jongeren met mentale gezondheidsproblemen die al een hogere kans op uitval hebben, in het onderwijs te houden (CBS, 2021). Verder is het aantal thuiszittende jongeren (30.242 in het schooljaar 2022-2023) met een schoolinschrijving vermoedelijk veel groter dan uit de cijfers van de leerplichttelling blijkt (Ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap, 2023). Het gaat daarbij vooral om jongeren met psychische klachten en/of speciale ondersteuningsbehoeften die niet (tijdig) de gewenste hulp of ondersteuning kunnen krijgen (Ingrado, 2024).

Het voorkomen van studie-uitval is belangrijk. Het niet behalen van een diploma kan ingrijpende gevolgen hebben voor de toekomst van jongeren, vooral het gaat om hun kansen een succesvolle loopbaan. Jongeren die vanwege psychische problemen voortijdig stoppen met hun opleiding, hebben vaker te maken met werkloosheid. Als zij wel werk vinden, is dat vaak in laagbetaalde functies (Arbesman & Logsdon, 2011; van den Broek et al., 2013; Veldman et al. 2015). Een opleiding is niet alleen belangrijk voor de latere carrière, maar speelt ook een essentiële rol in de persoonlijke ontwikkeling. Het volgen van onderwijs draagt bij aan iemands zelfvertrouwen, gevoel van eigenwaarde en het gevoel erbij te horen.

De hiernavolgende verhalen van Harry, Anita, Jan en Ingrid staan model voor de GGZ-professionals (verpleegkundigen, maatschappelijk werkers en sociaal pedagogische hulpverleners) en onderwijsprofessionals (docenten, decanen) die werken met jongeren met psychische beperkingen die een opleiding (willen gaan) volgen.

Harry, maatschappelijk werker bij een GGZ-instelling, is de hulpverlener van Karin, een meisje van 18 jaar. In het eerste jaar van haar Mbo-opleiding BOL Boekhoudkundig medewerker niveau 3, werd Karin erg depressief, stopte met haar opleiding en was een jaar in dagbehandeling. Ze krijgt momenteel medicijnen die haar goed helpen. Karin woont nog bij haar ouders thuis en ze heeft nog eenmaal per maand contact (60 minuten per keer) met

Harry. Karin bezoekt 2x per week een Dagactiviteiten-Centrum voor mensen met psychische beperkingen. Ze heeft door haar dagactiviteiten meer zelfvertrouwen gekregen en wil graag weer een opleiding gaan volgen, eventueel terug naar haar oude opleiding. Ze heeft dit besproken met Harry, maar deze geeft aan niet te weten hoe hij haar hierbij kan helpen en welke wegen te behandelen. Hij betwijfelt ook of Karin een reguliere opleiding wel aan kan, zonder extra ondersteuning binnen de opleiding, maar hoe hij dit kan organiseren en bij wie hij moet zijn binnen het ROC weet hij niet.

Anita is de docent/studieloopbaanbegeleider van Peter, een jongeman van 21 jaar. Gedurende het laatste jaar van zijn havo-opleiding had Peter zijn eerste psychose. Hij is verschillende malen voor een aantal maanden opgenomen in een psychiatrische kliniek. De gestelde diagnose is schizofrenie. Na zijn laatste opname heeft hij zijn havodiploma behaald (in deeltijd) en een jaar geleden is hij begonnen aan een driejarige fulltime opleiding Informatietechnologie op Mbo 4-niveau. Dit gaat op zich goed, maar Anita merkt dat Peter regelmatig mentaal afwezig is en ook achterdochtig reageert op opmerkingen van haar en van zijn medestudenten. Ze weet niet goed hoe ze hiermee moet omgaan. Ze denkt dat zijn gedrag met zijn psychiatrische aandoening te maken heeft. Ze beseft dat ze meer zou moeten weten over de omgang met mensen met schizofrenie om hem te kunnen begeleiden.

Jan is docent aan een Hbo-opleiding en heeft een meisje van 17 jaar in zijn klas die af en toe bizar, storend gedrag vertoont. Hij heeft haar hier op aangesproken. Ze zegt dat dit gedrag door haar borderline persoonlijkheidsstoornis komt. Als hij hier meer van wil weten dan moet hij haar behandelaar maar bellen. Hij doet dit, maar met summiere informatie weet hij nog niet wat te doen in deze situatie. Wat mag hij verwachten van de behandelaar en wat hij zelf kan doen?

Ingrid werkt als verpleegkundige op een opnamekliniek van een psychiatrische instelling. Sinds een paar weken is Jeroen, een jongeman van 22, bij haar op de afdeling opgenomen met een angststoornis. Jeroen is bang dat hij door zijn opname teveel van school mist om nog dit jaar eindexamen te kunnen doen. Hij vraagt Ingrid om contact op te nemen met zijn mentor op school om dit te bespreken. In het gesprek vertelt de mentor dat hij helemaal niet wist dat Jeroen afwezig was en dat Jeroen zich maar eerst goed moest laten behandelen voor zijn stoornis voordat hij besluit terug te keren, want daar zijn ze op school niet voor. Ingrid heeft behoefte aan een betere afstemming en meer samenwerking met de school.

Professionals als Harry, Anita, Jan en Ingrid staan voor vraagstukken waar hun eigen opleiding (o.a. lerarenopleiding, verpleegkunde, sociaal werk) hen niet op heeft voorbereid. Uit diverse ontmoetingen met professionals uit de GGZ en het onderwijs blijkt dan ook dat Harry, Anita, Jan en Ingrid lang niet de enige professionals zijn die problemen ervaren in het werken met deze groep jongeren en in de samenwerking met elkaar. Professionals werkzaam in de Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ-professionals) zoals maatschappelijk werkers, sociaalpedagogische hulpverleners en verpleegkundigen en docenten en decanen in het Mbo- en Hbo-onderwijs (onderwijsprofessionals) slagen er onvoldoende in om jongeren met een psychische beperking adequaat te ondersteunen bij het kiezen, verkrijgen en behouden van een reguliere opleiding, door handelingsverlegenheid, wederzijds onbegrip en te weinig onderlinge afstemming. Daardoor vallen veel jongeren uit en dat is funest voor hun kansen op deelname in de maatschappij.

Om een antwoord te vinden op de geconstateerde handelingsverlegenheid en op de knelpunten in de samenwerking is een Begeleid Leren-Toolkit voor GGZ- en onderwijs-professionals ontwikkeld, met daarin kennis, instrumenten, handvatten en vaardigheden voor de betreffende professionals om op een adequate wijze jongeren met een psychische beperking te begeleiden bij het kiezen, verkrijgen en behouden van een reguliere opleiding. In de toolkit wordt ook aandacht besteed aan de interdisciplinaire en instellingoverstijgende samenwerking van GGZ- en onderwijsprofessionals ten behoeve van de gezamenlijke

ondersteuning van deze jongeren.

Voor internationale studenten is een Engelstalige website beschikbaar waarvan Begeleid Leren materiaal gratis is te downloaden: www.supportededucation.eu.

➤ De Supported Education Toolkit (Hofstra & Korevaar, 2016). Deze toolkit is inmiddels in zeven talen beschikbaar. Naast Nederlands en Engels zijn dit Noors, Zweeds, Portugees, Tsjechisch en Italiaans. De interventie is op maat gemaakt en wordt dus door de Begeleid Leren-medewerker aangepast aan de (culturele) context van de jongere.

Verder zijn er twee praktijkboeken over Begeleid Leren verschenen bij uitgeverij Coutinho:

- Korevaar & Hofstra (2022a). Begeleid Leren voor studenten met psychische problemen. Praktijkboek voor onderwijs- en zorgprofessionals.
- Korevaar & Hofstra (2024). Jongeren met psychische problemen op weg naar een opleiding. Praktijkboek Begeleid Leren voor zorg- en onderwijsprofessionals.